

WEIDEVOGELBESCHERMING IN WATERLAND **Oud project Waterschap alsnog uitgevoerd**

H. Kamp

Inleiding

Het Samenwerkingsverband Waterland (boeren en vogelaars) organiseerde de weidevogelbescherming van 1982 tot en met 1995. In 1995 waren 275 vogelaars op 141 bedrijven actief. In 1996 kwam er verandering omdat de provincie Noord-Holland 1,5 miljoen gulden beschikbaar stelde, verdubbeld door de Stichting Waardevol Cultuurlandschap Waterland. Hierdoor was voor de boeren 3 miljoen gulden beschikbaar voor een periode van 4 jaar, f 750.000,- per jaar voor agrarisch natuurbeheer op contract. De opdracht was dit bedrag zo eerlijk en rechtvaardig mogelijk onder de boeren te verdelen, waartoe een natuurcoöperatie werd opgericht. Deze natuurvereniging van en voor boeren sloot met ingang van januari 1996 contracten af met de boerenleden voor diverse projecten:

- weidevogelprojecten;
- bloemrijke slootkanten;
- terrastaluds;
- plas-dras zetten van weilanden.

De bedoeling was de landschappelijke kwaliteiten van Waterland te verhogen, boeren hierbij in te schakelen, waarbij het contract de resultaatbeloning voor hun inspanningen garandeert. Hoofdthema bleef echter het weidevogelproject, dat sinds 1984 een gestage groei doormaakte, steeds meer boeren en weidevogelaars hadden zich aangemeld. Voor deze weidevogelbescherming was een jaarbudget van f 300.000,- gereserveerd.

De Vereniging Agrarisch Natuurbeheer Waterland had in 1996 een goede start met vele nieuwe boerenleden en veel publiciteit. In dat jaar namen 184 bedrijven en 346 vogelaars deel aan weidevogelbescherming, in 1997 hebben zich circa 200 bedrijven aangemeld.

Waterschap start blokbemaling in de Binnenwieren

In tegenstelling tot de optimistische geluiden bij de start van de Natuurvereniging in 1996 zorgde het Waterschap in dat voorjaar voor een wel zeer

onaangename verrassing. In de herfst van 1995 waren grootschalige grondwerkzaamheden gestart in de Binnenwieren ten noorden van Broek in Waterland en bij de aanvang van het weidevogelwerk in april 1996 werden wij geconfronteerd met een grondige verandering in de biotoop. Een waterpeilverlaging van circa 50 cm, afgedamde sloten en grote aardhopen op een aantal weilanden. De tussensloten stonden bijna droog en zelfs de boeren bleken het niet eens met deze ingreep door het Waterschap. Het is niet eenvoudig om de gang van zaken te reconstrueren, maar uit gesprekken met grondgebruikers werd duidelijk dat de groep betrokken boeren het niet eens kon worden over het gewenste nieuwe waterpeil. Het waterschap had daarom zijn eigen plan doorgezet waarbij enkele watermolentjes uit het gebied waren verwijderd. De waterpeilbeheersing vindt nu centraal plaats door een gemaaltje langs de E10 (blokbemaling). Sommige boeren sleutelden aan hun waterpeil.

Intussen waren uit de modderige afgedamde sloten de vegetatie, vissen, kikkers en andere onderwaterbewoners verdwenen. Eenden konden in deze moddersloten evenmin foerageren. Het voorjaar van 1996 was bovendien koud en droog, de grond was hard, zelfs in deze veenweiden, zodat weidevogels onvoldoende voedsel vonden om in broedconditie te komen. Deze weersomstandigheden versterkten de effecten van de peilverlaging nog eens. Wij konden onze merkstokken soms nauwelijks de grond in krijgen bij de gevonden nesten.

Over waterpeilverlaging wordt door boeren en vogelaars om duidelijke redenen verschillend gedacht: boeren denken natuurlijk in de eerste plaats aan hun bedrijf (grasopbrengst, vroeger inscharen van vee en eerder maaien). Vogelaars verwachten een terugval in de weidevogelstand, omdat het bodemleven bij diepe ontwatering ook dieper de grond inkruipt en dus voor vogelsnavels moeilijk bereikbaar wordt. Voor het eerst gaven sommige boeren nu onomwonden toe dat broedvogels door deze waterstaatkundige ingreep naar elders kunnen verhuizen. Dergelijke openhartige geluiden hadden wij nog nooit gehoord. Wij vermoeden dat de Natuurvereniging met haar contracten met betaling per gevonden en beschermd nest (resultaatbeloning of natuurproductiebetaling) ook de agrariërs tot een andere denkwijze heeft gestimuleerd. Immers, meer broedvogels op het land geeft ook hogere inkomsten uit 'natuurproductie'.

Rest de vraag waarom dit oude waterschapsproject, dat al jaren in de

pijplijn zat, juist nu bij de start van de Natuurvereniging alsnog moest worden gerealiseerd. Als in Waterland natuurontwikkeling of natuurherstel met enthousiasme wordt opgepakt, werkt een dergelijke ingreep van het Waterschap (een autoritaire organisatie?) zonder twijfel contraproductief. Hopelijk komt deze zaak op de agenda van het bestuur van de Natuurverenigingen zal zij haar maatschappelijke invloed en prestige aanwenden om dergelijke ingrepen te voorkomen.

Verloop van de broedvogelstand

De biotoop in ons gebied in de Binnenwieren, circa 30 ha en 19 weilanden, was sinds 1990 in grote lijnen niet veranderd: gunstig waterpeil, circa 30 cm beneden het maaiveld, het gebruik van de percelen wisselend, maar nauwelijks gewijzigd (maailand, weiland, voorbeweid land), geen grote ingrepen in de grasmat, de veedichtheid niet merkbaar toegenomen. In 1996 bracht het waterschap het waterpeil dus op ca 80 cm beneden maaiveld. Hoe zouden de vogels hierop reageren?

Het is riskant om snelle conclusies te trekken want er zijn elders soms ook verbeteringen in de broedstand vastgesteld bij een beperkte waterpeilverlaging. Bovendien zijn er verplaatsingen van vogels naar andere percelen en 'kolonievorming' van groepen vogels als afweer tegen predatoren. Om deze reden hebben jaarlijkse vergelijkingen per afzonderlijk perceel geen zin. Een groter gebied is realistischer. Wij beschermen in dit gebied al sinds 1990 en weten zeker dat wij 90% van alle nesten op deze 30 ha ook werkelijk vinden, omdat wij het aantal broedparen inventariseren. De gegevens worden van 1 april tot media juni nauwkeurig bijgehouden.

Overzicht van het aantal gevonden nesten op 30 ha:

1993	55
1994	42
1995	32
1996	22
1997	13

De stand neemt dus jaarlijks af. Opvallend is nu dat het weidevogelverslag 1996 gegevens vermeldt over een groter oppervlak van 2234 ha,

waaruit blijkt dat Scholekster, Kievit, Grutto en Tureluur ten opzichte van 1995 zijn toegenomen. Dit contrasteert met onze cijfers. Het is ons eveneens opgevallen dat in omliggende gebieden de stand eveneens is afgenomen. Scholekster en Tureluur zijn op onze 30 ha redelijk gestabiliseerd, Kievit en Grutto hebben een groot aandeel in de terugloop. Vorig jaar waren er nog 7-8 paren Grutto's zonder broedsucces, in 1997 was het aantal paren gedaald tot 5, maar geen enkel paar kwam tot broeden; er werd geen nest gevonden. Wat de Kievit betreft, wij schatten dat sinds 1990 de stand met 50% is teruggelopen. Wellicht spelen hier de volgende factoren:

- Ons gebied ligt in het jachtterritorium van een hermelijn, die overdag en 's nachts actief is. Een aantal paren kan verhuisd zijn.
- De nabijheid van het dorp Broek in Waterland met veel hoog en ook ouder geboomte trekt kraaien aan die in groepjes uitzwermen. Onze verliezen door predatie liggen hoog: ieder jaar 20% of zelfs meer.
- Op ca 500 meter ligt de droogmakerij Noordmeer, waar mais, bieten en snijrogge wordt verbouwd. De geploegde akkers met 'zwarte grond' trekken veel Kieviten aan, die daar een grote dichtheid bereiken. Vermoedelijk worden deze broedparen aan de omgeving onttrokken, een bekend verschijnsel in weidevogelgebieden.
- De ontwatering tot minus 80 cm in 1996 heeft in ieder geval wel ingrijpende gevolgen voor onze twee vogelrijkste gebieden. Hier vonden wij altijd ongeveer 25% van alle legsels. Deze laag gelegen percelen bleven lang drassig, water stond in de greppels. Onze inventarisatielijst telde jaarlijks minstens 10 nesten. In 1997 lieten de vogels het afweten. Slechts 1 Scholeksterpaar bleef zijn plekje trouw.

Met dank aan Jel en Rep Boonstra uit Edam, die een belangrijk aandeel hadden in het vinden en beschermen van legsels en het opbouwen van een goed contact met de boeren.

H. Kamp
Burg. Hogguerstraat 271
1064 CP Amsterdam